

„Akiket játszom, bennem vannak, az enyéme. Ady, József Attila, Viszockij és a többi. Azt kell megmutatnom, amit én gondolok erről, még az sem érdekel, hogy a költő hogyan vélekedett a saját művéről. És ebben nem tudok színlelni. Nem úgy kell játszanom, mintha én lennék József Attila vagy Hamlet. Az a színészek dolga.”

A FÉLELEM VIRÁGAI

Földes László Hobo ideális szerepekről, félelemről, a Gulagról és arról, hogy mit kérdezne József Attilától

Még mindig száznegyven előadása van egy évben, s ez hetven fölött már önmagában véve sem kis teljesítmény. És az sem, ami mögötte van: a Hobo Blues Band, szólólemezek, filmszerepek, monodramák, és persze versek, nagyon sok vers. Villontól, József Attilától, Faludytól, Pilinszkytól, Adytól. Így amikor az életműsorozat egyik koncertjének azt a címet adja, hogy Belépés az irodalomba, minden kétely nélkül elfogadjuk idegenvezetőként. A visszatekintés adja a vezérfonalat a Halj meg, és nagy leszél című zenés estnek is, melyben a csecsemő Hobótól jutunk el a verset mondó művészig, sok blues-zal és fanyar humorral. József Attila-estjét pedig 400. alkalommal adja elő április 5-én a Nemzetiben.

Ha most, ezen a kávéházi szegleten, ide ülne mellénk József Attila, megmutatná neki valamelyik dalszövegét?

– Nem.

És ha ez egy soha vissza nem térő alkalom lenne?

– Akkor sem. Inkább kérdeznék tőle.

Mi lenne az?

– Azt kérdezném meg tőle, amit nem tudok. Mondjuk azt, hogy milyen zenét szeret? Ez érdekelné, mert nagyon sok a zene abban, amit ír. Sok verse a népzenehez közelít, amit nagyon szeretek, de nem művelem.

Mit kérdezne még?

– Mást nem mernék. Túl sok mindent tudok róla és arról, amiket át kellett élnie. Vereségeket, olyan eseményeket, amelyek mind keserűbbé tették az életét. Például Babits, rá még mindig haragszom. Amiért mellőzte a Baumgarten-díj kapcsán. De nem tépném fel ezeket a sebeket, inkább elmesélném neki, hogy megkaptam a nővérétől egy kötetet. Első kiadás, nagyon rossz állapotban van, de annyira félttem, hogy még könyvkötőhöz sem merem elvinni.

Ahhoz is kellett bátorság gondolom, amikor '81-ben főszerepet kapott a Miskolci Nemzeti Színházban.

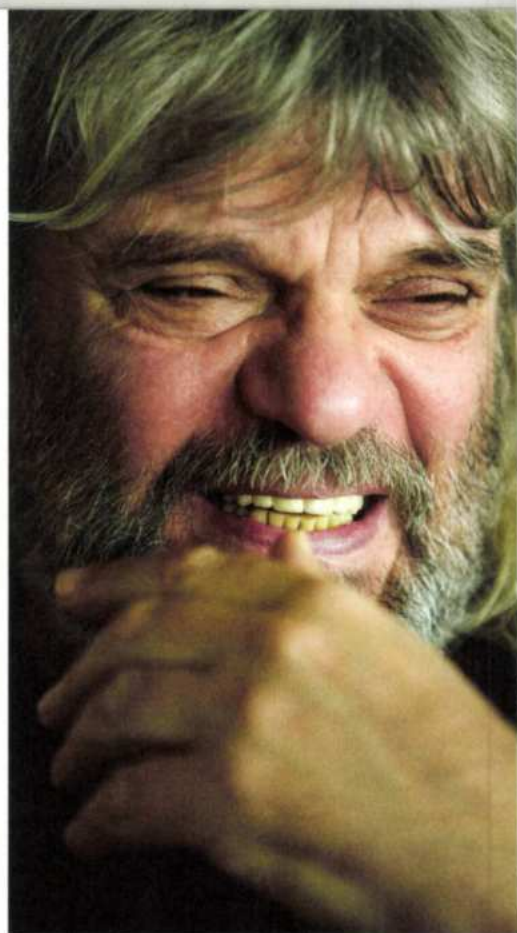
– Stephen Poliakoff darabja volt, nem könnyű címmel: *...és te, szépségem, igen-igen, te... Cukorváros*. Egy rádiós műsorvezetőt alakítottam benne, de nem sikerült. Megbuktam.

Nem túl szigorú magához?

– Nem, ez így történt. Az volt a baj, hogy szerepet kellett játszanom. Én meg erre nem vagyok képes, soha nem is voltam, és soha többet nem erőltettem. Bekaptam a horgot: hittem a rendezőnek, akinek ez volt élete első rendezése, és igent mondtam a felkérésre. Örült nagy hiba volt. Először is nem tudtam jól a szöveget, és a helyzet nem is nagyon engedte az improvizálást. Hatalmas bukás volt. Ha jól emlékszem, sugó sem volt, de még szünet sem, hogy egy kicsit összekapjam magam, így aztán egész oldalakat ugrottam át a szövegben. Képzelteti.

Milyen kritikákat kapott?

– Megírták, hogy teljesen tehetségtelen vagyok. De akkor már én magam is tudtam, hogy nem vagyok színész, és nem jó, amit csinállok. Munka volt, nem játék. De akkor, a 80-as évek elején, már rettenetes hírem volt. Szétverték a koncertjeimet, helyben hagytak a rendőrök,

korábban letartóztattak, zárt be miattam klub is. Ezért az akkori ellenzékiek azt hitték, hogy a ledorongoló kritikának cenzurális háttere van. A sárba akarnak tiporni, mert ez az ukáz. Pedig történetesen igazat írtak, pocsék voltam. Más kérdés, hogy a darab nem lett kész, el kellett volna halasztani a bemutatót. De jobb így, mert a bukás sokat segített. Viszont a harmadik előadás után felálltam: nem törődtem többé a rendezői utasításokkal, úgy játszottam, ahogy gondoltam, s akkor már a szöveghibák is elmaradtak. És az előadás végül sikert aratott.

De miért ugrott egyenesen a mélyvízbe?

– Mert nem volt szerencsém. Nem sokkal azelőtt Győrben játszottam volna a Színészkirályt a Szikora-Bódy féle *Hamler*-ben. Ez egy kisebb szerep, és tökéletes lett volna próbának, hogy belekóstoljak a színházba. De a megyei párttitkár leszólt, hogy nem lehetek benne a darabban. Így aztán elvállaltam a miskolci felkérést.

Milyen szerep lett volna ideális?

– Semelyik. Egyedül Svejk lettem volna szívesen, bár alkatilag talán nem erre vagyok a legalkalmasabb. Azt lehetett volna életem csúcsa, ha megállok az Agárdy Gábor alakította tábori lelkész előtt, s valami olyasmit mondok, hogy: feldkurát úr, alázatosan jelentem, a kurvák megérkeztek. De Reviczky Gáborral is beértem volna. Csak hát egy fejjel vagyok magasabb Agárdinál. És drabálisabb. Hogy jött volna ki, hogy fel kell nézni a tisztiszolgára?

És milyen volt a folytatás a miskolci főszerep után?

– A *Luluban* meg *A tavasz ébredésében* kaptam egy-egy szerepet. Az egyikben a cirkuszigazgatót, a másikban Hasfelmetsző Jacket alakítottam. Az előbbi már érdekelt, mert improvizálhattam a közönséggel, saját magam lehettem, volt benne egy dalom is. Az előadás három

helyszínen játszódott és a szünetben át kellett terelni a közönséget, és én hajkurásztam a nőket, megfenyegettem a férfiakat, suhogtattam az ostort. És ezt már élveztem. Mert végre nem idegen bőrt húztam magamra. De hát sokan mondták, – többek között Vidnyánszky és Ascher – hogy engem nem lehet rendezni.

Ez mit jelent?

– Ha, mondjuk, használnom vagy csinálnom kell valamit a versen túl, akkor ez zavar. Kitalálja valaki, hogy a *Levegőt!* közben három helyre menjek el a díszletben, fogjak meg egy kelléket, pohár vizet, bármit, ez megosztja a figyelmem. Megcsinálom, mert senki munkáját nem szeretném tönkretenni, de ez mind elvon a verstől. Megoszt. Azt viszont megtanultam ezektől a nagy mesterektől, hogy alázat nélkül nem megy. Minden mondat mögött ott kell lenni. Nagy a személyes felelősség is, mert én választottam ki ezeket a költőket, én akarom elmondani a verseiket, nem más rendelte el. Ezt az alázatot próbálom a zenélésben is megtartani. Mert amit csinálsz, az fontosabb nálad.

Vers vagy blues? Melyik a nehezebb?

– Nem a műfaj dönti ezt el. Az életrajzi, zenés monodramámban, a *Halj meg, és nagy leszel*-ben is elmondom: nem hallottam még színészt hitelesen bluest énekelni. Mert nem ő adja elő, hanem elképzeli, hogy hogyan kell ezt énekelni, és azt alakítja. Híres színészeket is hallottam pocsékul szavalni József Attilát. Jordán, Latinovits, Major attól volt zseniális, hogy a saját József Attilájukat adták át nekünk. Akiket játszom, bennem vannak, az enyéme. Ady, József Attila, Viszockij és a többi. Azt kell megmutatnom, amit én gondolok erről, még az sem érdekel, hogy a költő hogyan vélekedett a saját művéről. És ebben nem tudok színlelni. Nem úgy kell játszanom, mintha én lennék József Attila vagy Hamlet. Az a színészek dolga. Ez az alapvető különbség.

„...alázat nélkül nem megy. Minden mondat mögött ott kell lenni. Nagy a személyes felelősség is, mert én választottam ki ezeket a költőket, én akarom elmondani a verseiket, nem más rendelte el. Ezt az alázatot próbálom a zenélésben is megtartani. Mert amit csinálsz, az fontosabb nálad.”

Földes László Hobo

A Kossuth-díjas zenész 1945-ben született Budapesten. Máriássy Félix filmrendező állítólag felajánlotta neki 1966-ban, hogy ha megtanul valamilyen verset, felvéteti a Színművészeti Főiskolára. Hobo a zenélést választotta, és 1978-ban alapította meg a Hobo Blues Bandet.

A HBB egyik legendás lemeze a *Vadászat*, amelyből Vidnyánszky Attila rendezett előadást a beregszászi társulattal, a darabban Hobo is játszott. Írt könyveket is, és a folyamatos koncertezés mellett tucatnyi önálló esttel járja az országot és a határon túli magyarok lakta területeket.

2006-tól a debreceni Csokonai Színház, 2013 óta Nemzeti Színház tagja. A Viszockij és Marina Vlady szerelméről szóló *Ballada a két sebzett hattyúról*, a *Tudod, hogy nincs bocsánat* című József Attila-est, az Ady-versekből összeállított *A föltámadás szomorúsága* és az önéletrajzi ihletésű *Hallj meg, és nagy leszel* látható a Nemzetiben. Készülő darabjának címe: *A Gulag virágai*.

Nekem nagyon hiányzott a bohóc alakja a monodrámából, mint egyik legfontosabb alteregója. Úgyis mint a Bolond a *Vadászatról*. De úgy tudom, annak idején még bohóctársulatot is alapított.

– Sok mindent ki kellett hagynom. Az egyharmadát kihúztam, a másik egyharmadát meg bele se írtam. Magyarország hetven éve fonódik össze az én hetven évemmel, ez izgatott. És ezért is jó a színház, ahogy elhangzik a darabban, mert minden hazugság benne, így akár önmagam is lehetek, mert senki sem veszi be. Korábban azért buktam meg, mert nem lehettem önmagam, most pedig, amikor minden szó igaz, akkor szerepnek tűnik. Legalábbis sokan azt hiszik. A hazugság egyébként is munkaigényesebb: ki kell találni, le kell írni, meg kell tanulni.

De azért segítséget is kap ebben, nem?

– Háááát, ne is mondja. Kevés próbája volt a darabnak. Megkérdeztem egy profi színészt, hogy hány próba után áll ki egy önálló esttel. Azt felelte, hogy harminc alatt szóba se jöhet. Rádásul úgy képzeltem, hogy amikor befejezem az írást, összeülünk egy kicsit a dramaturggal, simogatjuk a szöveget, csiszoljuk, de nem, Vidnyánszky Attila, a rendező azt mondta, hogy ez így jó, maradjon csak. Kértem, hogy legalább a felénél, a Rolling Stones-dalnál legyen szünet, mert összeesem, azbeszter köpök, de nemet mondott, mondván: akkor megtörik a lendület. At-

tól is tartottam, mert nekem egyfolytában hülyéskedésen jár az eszem, hogy agyon fog ütni, amikor megmutatom neki az egyleti kúp ötletét, ami hangsúlyos helyet kapott a darabban. De nem, benne hagyta ezt is. Ez az ember, akit én már 15 éve ismerek, valamiért nagyon bízik bennem. Olyasmit lát bennem, amit én nem. Hát akkor most ellenkezek?

Tanácsot nem kapott?

– Dehogynem. Havonta egyszer játszom a monodrámát, így meg-esik, hogy néha elfelejtek ezt-azt, de mivel szigorú vagyok magamhoz, nagyon zavar, amikor belebakizok. Pedig az én szövegem, én írtam, mondhatnék bármit, senki se venné észre. De ebből a szempontból makacs vagyok, azt akarom elmondani, amit leírtam és megtanultam. Nemrég eljött az előadásra Ascher, és azt mondta, hogy folyamatosan gyakoroljam a szöveget, akkor is, amikor nem játszom. Így most folyton magolok. Öltözőben, otthon, amikor van egy kis időm. Nem szabadulok magamtól.

Úgy tudom, jelenleg egy Gulagról szóló darabon dolgozik

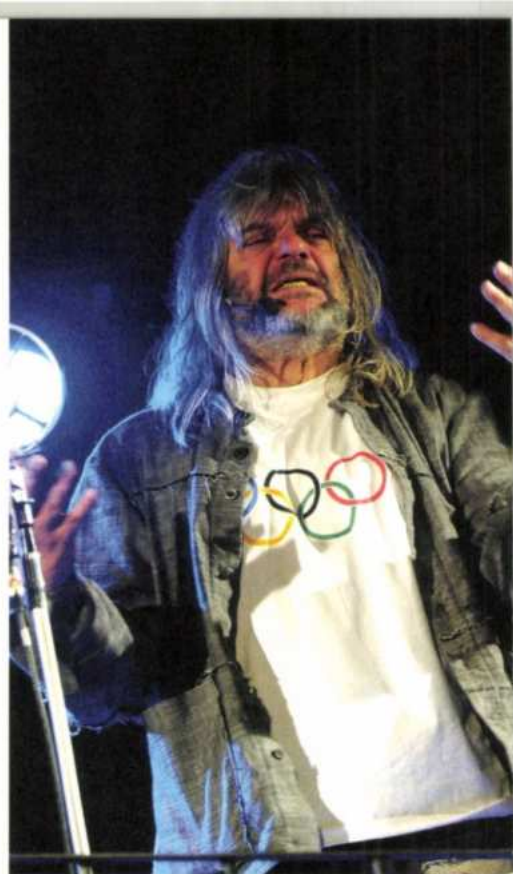
– Igen, *A Gulag virágai* lesz a címe, bár épp ma szállt el a számítógépen ötvennégy oldal. Szerencsére a fejemből nem tűnt el. A darab Breznyev idejében játszódik egy szibériai barakkban, miközben a november 7-i ünnepségre készülődnek. Ez kiváló alkalom arra, hogy előkerüljenek az itt született versek, mert ilyen borzalmas körülmények között is születtek remekművek – ezek a „Gulag virágai”. A darabban megelevenedik a kor, megérezzük az atmoszférát, a szocreált, a csasztuskákat, a kínrímeket.

És miért pont ez a téma vonzotta?

– Mindig is foglalkoztatott. Néhány évvel ezelőtt Kozma Andrással, aki a Nemzeti Színház dramaturgia, elutaztunk, hogy megnézzük a

A föltámadás szomorúsága

Ballada a két sebzett hattyúról | fotó: Máthé András

Perm-36-os tábor, nem a Szoloveckij-szigeteket, amiket ellepnek az amerikai turisták. Itt minden tárgy autentikus, minden megszólal. Nagyon megrázott egy ukrán költő, Vaszil Sztusz története. Volt a táborban egy ház, a Találkozások Háza, itt az elítélt évente két napot együtt lehetett a feleségével. Sztusz erre készülve hónapokon át tühegyes ceruzával leírta a verseit, belebugyolálta egy nejlonzacskóba, jól leragasztotta, és lenyelte. Odabent a maga természetes útján előkerült, megtisztították, s utána a felesége nyelte le, mert semmit sem vihetett ki magával a lágerből. De van személyes indítatásom is.

Nem ússza meg. El kell mondania.

– Az elmúlt században nagyon sok tragikus dolog történt az országban. Az ezredforduló környékén a Ghymes zenekarral együttműködve a Don-kanyarban maradt katonák emlékére megírtam a *Bakaballadát*. Észre se vették, ami nem nagy baj, megesik. A holokausztot komoly művekben dolgozták fel világszerte és itthon, más magyar történelmi eseményekről is komoly, nagyszerű művek születtek, de a Gulagról alig valami. Karig Sára csodálatos versein, **Eörsi István** *Gulagdalain* vagy Rózsás János megrázó visszaemlékezésein kívül nem sok mindent találtam az évek során. Szóval a téma elhanyagoltsága miatt is fogtam neki, meg azért is, mert kommunista családból származom, így van némi érintettségem is. Nemsokára elkészül az a változat, amivel már lehet próbálni. Pár hét és el is kezdjük.

Milyen volt, amikor megtudta, hogy a Nemzeti Színház tagja lehet?

– Megdöböntem. Már hét éve voltam tagja a debreceni társulatnak, s amikor Vidnyánszky megpályázta az igazgatói posztot, megkérdezte, hogy mennék-e vele? Elvicteltem a dolgot, hogy ez nekem milyen jó, mert Piliscsabától, ahol élek, sokkal közelebb van Pest, mint Debrecen. De amikor nyert, komolyra fordult a felkérés. Elfogadtam. Tudja, mondhatnak bármit, dobálózhatnak mindenféle politikai jelzővel, de én itt azt csinálom, amit akarok, egyszer sem kényszerített semmire.

Még arra se, hogy második alabárdos legyek valamelyik darabban. Tudja, hogy szétröhögtem volna magam. Minden a saját ötletem, amit a színpadon látnak. Itt szabad vagyok, amilyen egész életemben próbáltam lenni.

Nem tartott a fogadtatástól?

– Volt bennem egy jó nagy adag ijedtség. Hiszen itt olyanok játszanak, mint Reviczky, Blaskó, Bánsági, Trill, Szűcs Nelli. De jó szívvel fogadtak. Töröcsik Mari átölelt és azt mondta: milyen nagy dolog, hogy maga több ezer ember előtt mondja József Attilát. Tényleg hatalmas élmény volt, amikor a '88-as „Emberi Jogokért” koncerten nyolcvanezeren mondták velem: „A hetedik te magad légy!” Udvaros Dorottya is úgy fogadott, hogy de jó, hogy itt vagy. És az sem volt egy utolsó érzés, amikor nem volt szabad hely az egyik előadásomon, és Szarvas József végigállta az egészet. Ilyenkor azért megmozdul az emberben valami.

Mikor félt a legjobban?

– A *Kései sirató* nagyon feladta a leckét. Ha ott nincs meg a kellő láz, a harminchat fokos, égető láz, akkor nem szabad elkezdni. Gondoltam is rá, hogyha esetleg egyszer nem jön magától, inkább kihagyom, a közönség úgysem tudja, hogy mi következne. És képtelenség kétszer ugyanúgy elmondani. De nem is kell, lehet mindig más, csak őszinte legyen. Hiszen te is mindig más vagy: fáradt, ideges, álmos, punnyadt, dühös vagy szomorú. Akkor segítséget kértem Vidnyánszkytól. Azt mondta, berakunk a díszletbe egy kupac földet, és a *Kései sirató* előtt leülsz, belemarkolsz, s addig morzsolod az ujjaid között, amíg el nem tudod kezdeni. És talán így mondható el négyszázadszor is, hogy ne legyen belőle rutin. Mert az megölné rögtön. Engem is, a verset is. De minél többet mondom, annál jobban félek. És az a legjobb, hogy ezt nem is lehet másként.

PAPP SÁNDOR ZSIGMOND

| fotók: Eöri Szabó Zsolt

Halj meg és nagy leszel

Tudod, hogy nincs bocsánat

400

Négyszázadik előadásához érkezett a *Tudod, hogy nincs bocsánat* című József Attila-est. A költő születésének 100. évfordulójára készült, Vidnyánszky Attila rendezésében színpadra állított est premierjét 2005. január 5-én tartották. Csak az első év során 147 alkalommal adta elő Hobo. „Voltam vele börtönben, templomban, iskolában, zsinagógában, kertben, hajón, stadionban, művelődési házban, kocsmában, szociális otthonban.”

Ez egyébként már a harmadik József Attila-estje. És ez az egyetlen produkciója, amelynek adatait mindig felírja a füzetébe: hol és mikor adta elő, és mennyien voltak. Az első 1991-ben *Légy ostoba* címmel a budapesti Káron József Színházban mutatták be Márta István zenéjével, Jordán Tamás rendezésében, és 313 előadást ért meg. A második *Milyen jó lenne nem ütni vissza* címmel, Kiss Csaba rendezésében 1999-ben született. Ahogy Hobo fogalmaz, „ez megbukott, mert csak 175 alkalommal adtam elő”. Együtt a három est 888 előadást jelent, és majdhogynem hetvenezer nézőt.

És mi volt mindebből igen emlékezetes? Hát például az, amikor az egyik előadáson a közönség soraiban felfedezte Garas Dezsőt. „És képzelje, odaültették az első sorba. Az ellenségemnek nem kívánom azt a félelmet, ami bennem volt.” Az est után azt kérdezte tőle Hobo, hogy mit kell tenni, ha elszúr valamit a színpadon. Mert ha bakizott egyet a negyedik versben, olyan mérges lett magára, hogy alig tudta folytatni. Néha elnézést kért

a közönségtől, mert tudta, hogy sokan kedvelik a gesztust, de őt akkor is mérhetetlenül bosszantotta. Garas annyit mondott: ha elrontod a negyediket, akkor dobd el a következőt. Mondd végig nyugodtan, pontosan, mindenféle kunszt nélkül, mert közben fel tudsz készülni a folytatásra. És a hatodikkal már minden rendben lesz. Azóta is ehhez tartja magát.

De az sem volt utolsó, amikor egy erdélyi Tankcsapda-koncert előtt tízezer embernek mondta el a verseket. És azok a rockerek, akik már izgatottan várták a kedvenc bandájukat, síri csöndben hallgatták végig. Ettől mindmáig libabőrös lesz.

P. S. Zs.

Tudod, hogy nincs bocsánat – 400. előadás

József Attila verseit előadja: HOBÓ
mikor? hol?

április 5. – 19 óra 30 • Kaszás Attila Terem